

צוּמְסוּקֵי הַלְבָבוֹת וְהַלְאָפִיעוֹת

שיריו הלייריים של כותתיהו שוהם

(שבעים שנה להולדתו: 26 שנה למוות)

מאת ישראלי כהן

אלוהים אינו לו מושג מופשט. אלא הווייה ממשית חוויית כוזב וייחוד: האדם הוא משכן לאלוהי הווי:

**נדע: כבוד אלהים —
עצמת רזו
ועזרת הנפש — געגועי אלהים.**
(אל המלכה)

האגדה והחלום הם ילידי המציאות, אך הם גם מולידים המציאות. כל הווייה היתה תחילה חלום אלוהי, בחינת מנורה של אש. לפיכך, החלום טעון שמירה ייחוד מן המציאות: מציאות שבטלה תבוא אחר רת התחיה: אך אם אבד החלום אבד הכוח היוצר, אבותיה ה' רוגמתה של מעלה — אבד הכל על כן לא היה דבר שהקפיד מצינו רן צילי קינה וחי כהרגשתו. ש נחרב בו חלומו או אגדתו:

**אללי לוי דלל מען הנהגה
גנץ דלי שיש,
את פן אגדותיו המשורר
בו שאב.**
(פרט)

**הה, אלי, תן שלומים ליומי,
שחנה למרגלות
עולמך מתפלש
ברקע חלומי.**

(סעודת ערב)

אולם זאת היתה הרגשתו של אדם החרד ליקר מכל קר ושונה ברוחה. חלומי היה כל יום מרטק אסרו ומגדל איברימ ונעשה ברית הדשה הם לא יפרדו זה מזה, יתר על כן: הוא הש, שחלומי הוא מקומו של עולמו, כשם שעולמו מקומו של חלומי, דבקומומלין זו אפילו המוות לא יבטלנה. מיתתו תהיה מיתת חלום, מיתת יחיד:

**הה, לימי: אל תירא ליל סוד,
עוד טרם גטות צלקים
על ארגמן עלים
בתולמך דם תגוע ביקוד.**
(צהרים)

בזה לא טעה, הוא הוציא את נשמתו על מצע של חלומות יחודי, נות, שהיו שריונים בו ומסביבו, הם נפסקו עמו פתאום חוץ הע' תקת המחה המשיחי ברעד ונפש, אבו אמר להשלים את מע' גל חונו.

שמואל ב: דמות — מתעורכות בבית דיזונג, ת"א

**ברל כצנלסון הציג
לחמחיו, הפנסת כלה,
לשי-עגנון**

בשיחה שפורסמה במוסף ל' ספרות ולאמנות מביע משה שמיר תמיחה, שלא ניסו לעבד מציירות עגנון למחזה ברציני גי להעיר, שכפי ששמעתי מפי עגנון, הגו בשעתו ברל כצ' נלסון ו'ל את הרעיון של המ' חזו, הכנסת כלה.

**ש. ישזנמי
ירושלים, בית הספרים הלאומי**

הידת האשה לא הרפתה משר הט, שנפשו היתה וירה ליצרים מנוגדים, ותהה עליה גם מכוונתה פסיכולוגית וגם מכוונתה מיטרית. בכך נשתקפה בבואת חייו המסוכן סכים כלפי פנים המיושרים כלפי חוץ. הווייה כפולה זו היתה מנת גורלו כל ימיו, והיא באה לידי ביטוי בכל דינאמיותה בשירתו, שאין נסתר מפניה. שוהם, שהיה מכוונת ומנוחץ ורלב לא היה מעולם על בגרה היה סעור חשר קות שלא נתמלאו וחפצים שנדהקו לקרן זוית אפילה. גם יחסו לא שיה היה כפול: יחס של אהבה והוקרה ליופי, לרוך ולסיוט שבה, ועם בלתי מודע לעצב ההיוקקות אליה, המביאה עמה הלוח כדעתה ובשנינותיה, שני אלה שיששו בו אם לסירוגין ואם בערבוביה. רוחו המדיאה אל על ולא סבלה מעצורים או כפיה היצונית, ואי לו דמו זעק לסיפוק מאווייו, לירי דות מזלאת ומשלימה, ואם בת חילה יצירתו נכנה ככנפי הארוס בלא אימר ודברים, כאילו צו על פי הא' זה, שאין מנוס מפניו הרי שני החייתו לא אחר לכוא הסי פק הילד שניוח: מלאה נביות חובענית מה יטפנות נזידית — מות, במאמרו:

**אני כשרב דמי אסתגף,
הה, אל טוב וסלה.**

(שיר העלבוני)

פעם יצאנו שנינו אל אוחוח היחידה, שתחגורה בנאות כפר, כשנפגש אתה, התנוה כור, הוא לא רצה לנשוק לה לשלום. גינתי אותו והוכחתיו בדברים נמרצים על כך, ענינו, שקירבת את ואוחוח אינה אלא חוצאה של חינוך משר תה, והואיל והם לא נתחנכו חי דיה אין מקום להתרגשות רבה" אפשר שלא נהא רחוקים מן הא מת אם ננית, שמטעם נפשי ומתי סמוי כמעט כל הנשים היפות, מלי את החמדה המסללות בגופן ובתאוותן, וכן הקדשות, המשרכות דרכן מתוך עתרת כוחות יצרים, הן מבנות העמים האיליים לא מבנות ישראל (רחב, הגר, איוב, כנבי), נשי כנען יפות-תואר הן ועולות בקסמי גופן על בנות ישראל, הלא כה יתארן פינחס במחזה „בלעם“:

**יש רך לנזירות פעור: בצל הסגדים
בשרן עזן: לא כמוהן נשי
לשראל הקמונות על שרבי מדברי:
מגדודי דור מלא שדיהן צמק,
וגרוו נרכות רך לא ידעו תמרוק,
עד אבדו חלקה פתח כסות שיערה.**

אין, איפוא פלא, שבנות-פעור לכדו ברשתן מנשיאי ישראל, שכן פולחן הקדשה, כלומר, יסודו יצ' רים קמאיים, נעוצים עדיין גם בי מעמקי הנפש הישראלית, הם מפורסמים לצאת ולבוא על סיפוי קמ, אך תורת-סיני ציוותה להכני עט, ואלה המורדים, המתקוממים על צוסיני זה, מפירים בריית וע' לולים להחזיר את העולם לחוהו האילי, אך שוהם אינו מנתה דיר נו על הנלכדים והמורדים, ניכר, שהכין לרוחם, רוח כשר ודם, ואף צצל להם הוד טראגי, ויעוין יפה

**וכפר, שחקה עם שקיעה
דם צנת, צמא צכעים וזיו
ובמות, ויהנה דוקם:
מהירב פה הנהב שעמם.**

ביחוד הירבה להתוה על עצמו ועל הישגיו, שראו לו דלים, מלאה לו ארבעים שנה ייסר את אינם שקולים כנגד החיים שאבדו נפשו:

**וביום אהד ממספר זמיר,
בנהגיב בפרותך בראשונה —
מעטר שנות תפינה —
ונפתעת פתאם לרעת,
שגל ההשגים שסגלת לך
גשגל הפרונונים ובמשעולי שקלים,
בכיסים ובמזעים,
עד אלה כבושיך הטמירים,
הוויאיים במצט,
שירכשתם נפשך ללא הפגן דגלים,
ככספי התבודדות
בהורגות בנהג לרעצרי מין האדם —
כי כל אלה — אלה — קנינה כלו —
אינו שונה
בחיים, שהפקדו אצלך ואבדו אישם,
שאיראפשר לראותם עוד ולתפשם
בעד קנה צופי-דקיעים ממוגט-וילסון,
ושלא, עלא ישובו — — —**
(על סף הארבעים)

למרכבת הנבואה והחזון, ובלגולו בא לירי גילוי בניור ובאישית"ה ליהים, והאשה, המגלמת את הא' רוס בכל עירימה, תורת יובשת אותה צורה, שהאמן המקראי טבע להוה, אם כל חי: „ואל אישר תשוקתך, והוא ישמול כך“, „בע' צב תלדי בנים וכי“, „ואילו הני בר מעמד על הוקתו, אבדה, ה' אוהב את שרה בכל נפשו ואמר דו, יכול שיתן לה גט-סטורין אם תעמד על דרישתה שיעזוב את ארבענו („צור וירושלים“): בני בי בת צור כוח רב בה למשוך אליה אה אהבתי של זמרי אך לא יעלה בידה להביא לידי בגי דה במשה הנערץ עליו („בלעם“), כלומר, חל אצלי שינוי בתפיסת האשה, כוחה ותפקידה, כשם שה כבר, הנמשך בדמו ובבשרי אל האשה עד שהיא מוכן אף לחלל את נדרו (עכן ב„יריהו“), הרי זו בעיקרו נאמן לעצמה, לאדנותו וליעודו, אך התעלומה האופפת את השפעת האשה על הגבר, לא נחפרשה לו. ב„יריהו“ אומר הכהן המצרי:

**בדרכי אל האל מצאתיך תמיז
האשה... מי לי גיד, אם תסלי
או הנדרי טרדך אלקי...**

**אני כשרב דמי אסתגף,
הה, אל טוב וסלה.**

וכמו שהיה בשירה כך היה ב' חיים, ויקחו לאשה היתה מירכ בת אסתטיקן היה ודעתו האני נה לא סבלה חיה על תווייה אינו טימית ביותר, ויוותן היה גבר המודות ונעים הליכות, שכל רר איו מהבנים אותה, לרבות הני שים, היה בו יסוד מלכותי, ולא ליונם מצוי אצלו הרבה תואר „מלכה“ לאשה, אך כנין ונכדי לר הורים צרופים כובשייצר שקד על טוהר מהשבה וטוהר מעשה, שעלו בקנה אחד עם נימוסים וגינר נים נאים, עם זה תסכה בו שפ' עת אונים, שלא באו לידי סי' פוק, כל אלה יצרו בו אורח הדי נהגות, שהיה מרהיב ומתור כא' זה.

בן-דודו ג. וגמיסטר מספר ב' „החומים“ פרט אופייני לספירה חיו זו:

**יש רך לנזירות פעור: בצל הסגדים
בשרן עזן: לא כמוהן נשי
לשראל הקמונות על שרבי מדברי:
מגדודי דור מלא שדיהן צמק,
וגרוו נרכות רך לא ידעו תמרוק,
עד אבדו חלקה פתח כסות שיערה.**

אין, איפוא פלא, שבנות-פעור לכדו ברשתן מנשיאי ישראל, שכן פולחן הקדשה, כלומר, יסודו יצ' רים קמאיים, נעוצים עדיין גם בי מעמקי הנפש הישראלית, הם מפורסמים לצאת ולבוא על סיפוי קמ, אך תורת-סיני ציוותה להכני עט, ואלה המורדים, המתקוממים על צוסיני זה, מפירים בריית וע' לולים להחזיר את העולם לחוהו האילי, אך שוהם אינו מנתה דיר נו על הנלכדים והמורדים, ניכר, שהכין לרוחם, רוח כשר ודם, ואף צצל להם הוד טראגי, ויעוין יפה

**וכפר, שחקה עם שקיעה
דם צנת, צמא צכעים וזיו
ובמות, ויהנה דוקם:
מהירב פה הנהב שעמם.**

ביחוד הירבה להתוה על עצמו ועל הישגיו, שראו לו דלים, מלאה לו ארבעים שנה ייסר את אינם שקולים כנגד החיים שאבדו נפשו:

**וביום אהד ממספר זמיר,
בנהגיב בפרותך בראשונה —
מעטר שנות תפינה —
ונפתעת פתאם לרעת,
שגל ההשגים שסגלת לך
גשגל הפרונונים ובמשעולי שקלים,
בכיסים ובמזעים,
עד אלה כבושיך הטמירים,
הוויאיים במצט,
שירכשתם נפשך ללא הפגן דגלים,
ככספי התבודדות
בהורגות בנהג לרעצרי מין האדם —
כי כל אלה — אלה — קנינה כלו —
אינו שונה
בחיים, שהפקדו אצלך ואבדו אישם,
שאיראפשר לראותם עוד ולתפשם
בעד קנה צופי-דקיעים ממוגט-וילסון,
ושלא, עלא ישובו — — —**
(על סף הארבעים)

— — —
**את אשר תתני לי או קרשיני
וקקלי אותי ואת מני האורים.
פי מאסתי קנתי וכתני אחי
ובתני קל אלה אשר מסגיהם
ברחמי אלקי. — — — תני
אש לי ואצית פה את דמי,
תני קטא לי, למען תוכל נפשי
לקטא. — — —**

טבע האשה וכוז כיבושה על ידי הגבר הם מוטיב מתמיד ככל שירתה המוקדמת והמאוחרת. הא' רוס מצוי בה הרבה, והוא מדוי בב את נפשו, אך אליו גלויה תמיד האתוס, המסופו כמין שר מר, הלוחש באונו מוסר-אב ויס' החיוב ומאצילו או מרככו, ויש שנפתולים אלה, המכביאים אותו עד סף ההגשמה, אך מרחיקים אותו ממנה ברבע האחרון, חושפים אותו ללעג הסובבים אותו:

**ר'אי, אחי שותקים, לועגים
לי: אם גבר אלה, מדוע לא
משלת פה, מדוע יראת מפניך?
אולם לא חוסר גבורה או גב'
רות גורם, אלא התאכזבות מן
האשה הממשית, כלאימת שהיא
יוצאה מהופת האידיאל של ונכ'
נסה לתוך כחלי המציאות:
כי לא לך אנו צמא, לא
אותך אנו מבקש, כי אם את
אגרתך, את האשה הרחוקה,
הנבקבת מאחרך.**

(נדודים)
אגדת האשה הנצחית, ההווייה, החלומית, אינה עשויה להתממש עולמית: היא מבצבת מודעלמה, וזרחת ושוקעת, והגבר מחדש את דמותה האידיאלית כל יום תמיו, „אל יהיה לך הפתרון למכשול ול' קץ חלומך“ — קורא שוהם. ב' לשון אחרת:

**את אשר קסמך מלא רינים,
רב תלומות נשגבים —
וקטן וחדל פתרוךך.**
(„הבהבה“)

ובשיר אחר יתזה את האשה כאילו היא הוצבה משיירי ארץ רות-הזהב, אך גם זו חולפת כל עומת שבאה:

**מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...**
(קציר: אפריון)

טאח יפה את מחשבת שלמה ורג' שיו גם בנוכחות נסתר זו, שול מית הרועה, המחכה למלך, מרב רח אל נפשה בצפייתה לדודה ומ תארת לו את רוב געגועיה והיין המורחיות המעודדים לו:

**מפכרתי תאני, מתקלילי דם ענבי
לך צפנתי, מלכי ומלקהבות
להבות ענבי.**

ראוי לשים לב לכך, כי לא' חר שולמית השיגה את מבוקשה, ושלמה שוכב בהיקה, הריוח רואה אותו כילד-שעשועים, ולא זו בל' בו שטר פחדה מפניו, אלא אף רואה עצמה כאם הנותנת לו מהסה:

**אך לשוא לבשת וכן ארך, שחור — — —
ילד אתה, מלכי.
אך לשוא על מדותיך חרב תה צמודה,
דרוכים שירי אוף —
עשת חרבך יראה עזנת רך צוארי — — —
ובין שני מלין רפה-אונים, רך וחקלש, —
רק ילד הוא גבורי.
וגבורה היא שולמית קטנה.
היא מצנה — ונפלת על ברקיעי.
היא שרה: גומה, ילדי, מלכי — וישנת.
רק עת תרחם אותך, ילד גדול, וקחשה:
עצום אתה, גבור אתה, ואני חלקה — — —
ושמם ילדי ומה: עצום הוא וחקלש — — —
ושומקה אני: ילד רך מתהגך, ילד רך מבקש
חלום, אגדה, חיק של אט מבקש...**

שירי שוהם הראשונים היו ליריים, אך גם אחר כך ארג מפק" דה לפקידה שיר לירי קטן. משובס' מה לא הושם לב אליהם כראוי, והכל עסקו במחזותיו. בשירים אלה בא לירי ביטוי הגני האינסטימי של שוהם כמות שהוא: בלא הציגה, הוא שר את עצמו, את זיקתו לער' למ, לאשה, לעבר, את השתקפר תם של אלה בנפשו ואת התבט' לוחו בתוכס. הוא התרסק על חשי' מס הירח, הורחיה והשקיעה, ה' ים והמדבר, ולא בוש להאנה ול' הוריד דמעה, או לשלוח קרני צחוק ושמחה כלפי העולם, למ' תות דין על עצמו או לקבול על מנהגו של עולם מתפוק הוא ב' שירים אלה ומתחטא לפני אינה נעלם; רוגו על גורלו וחולם על שמים הדשים; עובר ממערד-נפש לחברו, מחליף את הנעימה ומשנה את הפעימה, ותמיד הוא — הוא, ללא כיסוי, מגלה את עצמו ואת התומה בקרבו ומרעיש אתנו בעירומו המבהיק. ניגונו אינו פור סק לרעוד באזנינו גם לאחר קרי' אה, שכן תווים מיוהדים, תווי' שוהם, לניגונו, שהתודתה מתמדת, פעמים משתבצים הרזוי-תפילה ל' תוך שיריו, שנתמלטו פתפת' אום, בהתעסף עליו נפשו באמצע התבוננותו ביפי הבריאה או בצער העולם, שוהם הנויירי (גם לפי הרי דאת עצמו) מתלהט כאן בכל צבעי התשוקה, ושגנו מלוכנת ושופעת דימויים ארוטיים, בשירה זו „השתחרר“ המשורר מכלביו ומעטיפותיו והיא מעניקה לנו את המציא סוור ואמיחה.

באחד מדבריו הראשונים הרג' שניים, „אל המלכה“ הוא מכניסנו בסוד ארמונתו בבקשו את מל' כתיחיו, שאינו יודע איה היא והיכן ארמונה, וכך יתאר את נפשו:

**— — — ונפשי וזעמתי
פתחה את גביעה וספגה אלי'
תוכה את קרני שתר-בראשית
ואת קיסטי-הטל הראשונים
— — — ואתה כהנה היא
והצחורה: לא ידעה עוד אשה
ולא ידעה פאב עוד. — — —**

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...

מיריעות ערפילי-זיו רקס סביב נוו,
ויעבר ויבא שיר
משבילי כל גן:
אפריון למלפת-השגל, שחנה
בשרב-חלום נעוריה, והיא נעלקה גוה,
ולא ידע לך...